

КРАЄЗНАВЧА МОЗАЇКА

ЗАБУТЕ ІМ'Я

Забуті імена. Одне з них – учителя малювання Родіона Корнійовича Музиченка-Цибульського. Людини доброї вдачі, вчителя, реставратора, художника, великого трудівника.

У 1994 році виповнилось 160 років з дня народження цієї людини, яка понад 40 років свого життя віддала роботі в Ніжинській гімназії вищих наук князя Безбородька, Уродженець міста Києва, син міщан Корнія Антоновича і Євдокії Олександрівни. Охрещений в Києво-Подільській Притиско-Миколаївській церкві 10 листопада 1834 року. Після закінчення училища, Родіон Музиченко-Цибульський вступає до Санкт-Петербурзької Академії Мистецтв. В Академії навчався малювання «з натури, в гіпсі, в фігурному і натурному класах». «...Завжди виділявся гарною поведінкою».

З 30 листопада 1865 року, на 31 році життя, Р. К. Музиченко-Цибульський починає викладати в Ніжинській класичній гімназії. Уже в наступному з початку його трудової діяльності році пише для Свято-Олександрівської церкви велику ікону «Святого благовірного великого князя Олександра Невського». Написана ця ікона була на згадку чудесного спасіння життя імператора Олександра III. Як пише в книзі «Інститутська Свято-Олександрівська церква в місті Ніжині» настоятель ліцейської церкви, магістр Київської духовної академії О. Хойнацький, «...написана ікона учителем ніжинської гімназії, вправним художником Р. К. Музиченком-Цибульським». Ікона була в широкій рамі, «улаштована старанням чиновників, наставників та вихованців ліцею і гімназії». Розташовувалась вона на лівій стіні храму серед ікон, більшість з яких надійшла з картинної галереї графа Безбородька. Наприклад, ікона «Спаситель на хресті» школи Тінторетто, «Несіння Спасителем хреста» школи Ломбардської Лафранко, або «Богородиця із Спасителем та Іоанном» Венеціанської школи першого майстра Іоанна Белліні.

У притворі храму була розміщена ще одна ікона роботи викладача малювання Р. К. Музиченко-Цибульського — «Великомучениця Варвара», написана у 1877 році. Розташована була поруч з іконами «Поклоніння пастирів» Венеціанської школи Карпіоні, «Створення світу» Брежеля-батька, «Спаситель вручає ключі апостолу Петру» Н.Пуссена.

Уже те, що роботи Музиченка-Цибульського були розміщені поряд з іконами роботи таких великих майстрів, свідчить про високий рівень художника. Ще у 1866 році, коли він написав свою першу ікону для інститутської церкви, О. Хойнацький відмітив, що написана вона вправним художником», що свідчить про майстерність автора, признану знавцями і цінувальниками.

До переліку речей, що надходили у Свято-Олександрівську церкву після 1875 року, входить і «вишукана плащаниця для престолу», зроблена викладачем Ніжинської гімназії Р. Цибульським на полотні, оздоблена рожевим атласом».

Неодноразово, у 1882, 1883 та 1886 роках, ім'я Музиченка-Цибульського значиться в списках чиновників гімназії, які мають права на нагороду. І тільки 1 січня 1895 року він був нагороджений орденом Святого Станіслава III ступеня. На той час він займався реставрацією картинної галереї інституту. У договорі, який був складений 8 квітня 1894 року, зазначено, що художник Р. К. Музиченко-Цибульський повинен реставрувати двадцять дві картини з інститутської картинної галереї до 1 січня 1896 року. Декілька з них — безкоштовно.

Серед реставрованих Музиченком-Цибульським картин були: «Святий Ієронім» і «Святий Франциск» Рібери, «Буря та вівці» Сальватора Розі, «Шлюб Богородиці» П. Рубенса, «Діана на полванні», «Геркулес та німфи» школи Баттоні, «Свята Магдаліна» школи Тіціана, «Моїсей, спасений з води» Падованіо. Всі двадцять дві перелічені роботи були реставровані вчасно і за свідченнями сучасників, дуже якісно. А такі роботи, як «Від'їзд хазяїна» Девліба, «Тварини» Розі ді Тіволі, «Буря та вівці» Сальватора Розі, «Невіра Фоми» копія Тіціана, «Шлюб Богородиці» Рубенса, «Руїни, вкриті снігом» Франциска Манса, і зараз милують око в картинній галереї інституту.

18 листопада 1895 року, Р. К. Музиченку-Цибульському присвоєно чин Колезького Радника. Так адміністрацією інституту була оцінена реставраційна праця художника — підвищенням з VIII на VI клас по Табелю про ранги.

Але основною діяльністю Цибульського в гімназії було викладання малювання і креслення в початкових класах.

Одним з тих, кого він навчав в гімназії, був М. Самокиш — в майбутньому художник-баталіст, академік Петербурзької Академії Мистецтв. У своїй книзі «Як я став художником» М. Самокиш пише про початковий етап своєї мистецької освіти: «З першого класу гімназії почались уроки малювання... Учитель малювання Р. Цибульський, побачивши мою любов до малювання, почав приділяти мені більше часу і звертати на мене увагу. Коли я набув певного досвіду в техніці копіювання, учитель показав мені способи малювання аквареллю».

Музиченко-Цибульський, сам вихованець Академії Мистецтв, навчав гімназистів основних прийомів малювання, давав їм ґрунтовну підготовку з свого предмета. І як тільки на цей благодатний ґрунт потрапив справжній талант — він розвинувся, розцвів всіма барвами. М. Самокиш був прийнятий в Академію Мистецтв у 1879 році. Його робота на вступних іспитах була визнана одною з кращих.

Якщо судити з архівних документів, на 34, 37 і 40 році своєї трудової діяльності в гімназії Музиченко-Цибульський представляє роботи ще двадцяти своїх учнів в Канцелярію Імператорської Академії Мистецтв на конкурси 1900, 1903 та 1906 років.

Життя викладача малювання було не дуже легким. Платня за уроки була невисокою, а художник мав велику родину. Та й здоров'я у Родіона Корнійовича було не багатирське. Тільки за 1884 рік він двічі: в січні і в грудні звертається до дирекції інституту з проханням про видачу матеріальної допомоги «з приводу моєї хвороби», та «з приводу тяжкої хвороби жінки та п'ятьох моїх дітей». Можливо, й через матеріальні нестатки доводилось багато працювати: то в іконописній школі при жіночому монастирі «для навчання Сестер христових, здібних до цього мистецтва», то в гімназії ім. П. І. Кушакевич. Крім цього, Р. К. Цибульського, згідно з циркуляром начальника учбових закладів Київського учбового округу, неодноразово запрошували для «судової експертизи» в Ніжинський окружний суд. Про нестатки в сім'ї свідчить і такий архівний документ, як Прохання Голові Ніжинського Окружного Суду від «сина вчителя Володимира Музиченка-Цибульського: Будучи змушений по домашніх обставинах звільнитися з IV класу Ніжинської гімназії і не бажаючи бути тягарем моему батькові і так обтяженому великою родиною, маю честь просити прийняти мене писарем по найму в канцелярію Ніжинського окружного суду». Тобто, життя у талановитої і працелюбною людини було не дуже легким. Та Родіон Корнійович був не тільки талановитою, а й дуже доброю людиною.

О. М. Лазоренко, колишній його учень, в своїх спогадах про Ніжин пише і про викладачів гімназії: «Деко́трих з них, наприклад, учителя чистописання і малювання Родіона Корнійовича Цибульського — любили». Згадує про нього в своєму листі і І. Качуровський: «Це вчитель моєї матері (в гімназії Кушакевич). Про нього треба більш написати: попри всі валуєвські циркуляри і емські укази, він говорив і викладав виключно українською мовою». Родіон Корнійович викладав малювання і чистописання також і в чоловічій гімназії. В нього вчився малювати і художник Васильківський.

Ім'я цієї людини незаслужено забуте нащадками. І лише скромний пам'ятник на Троїцькому кладовищі м. Ніжина нагадує про минуле життя. Лаконічний напис, до речі, російською мовою, на темному граніті свідчить: «Тут покоїться прах художника Родіона Корнеевича Музыченко-Цыбульского. Родился 10 ноября 1834 года — умер 22 января 1912 года. Дорогому мужу от любящей жены. Спи спокойно до Божьего суда». Чоловік, батько. Це земний шлях багатьох і багатьох. І лише одиниці наділені талантом, талантом художника, майстра з великої літери.

Тетяна УРИВАЛКІНА,
науковий співробітник Ніжинського краєзнавчого музею.

ЛІСКОВИЦЬКИЙ ЛІТОПИСЕЦЬ

Якщо мене питають, що нового я прочитав останнім часом, найперше назву кни-гу чернігівця Юрія Антоновича Григоровича. Щоправда, книга ця лише в одному примірнику, в рукопису, що становить більше десяти товстих і тонких зошитів, густо помережаних дбайливим почерком. Це не лише життєпис його дитячих та юнацьких літ, а й літопис його рідного Чернігова, його отчої Лісковиці. На жаль, автора цієї незвичайної книги уже нема серед нас, він пішов із життя три роки тому, а руко-пис зберігає його донька Олена Якименко.